

CAPITOLUL I

ASPECTE INTRODUCTIVE.

ROLUL CRIMINALISTICII ÎN PROCEDURA JUDICIARĂ.

RAPORTUL CRIMINALISTICĂ – DREPT PROCESUAL

PENAL – DREPT PENAL SUBSTANȚIAL.

ELEMENTE GENERALE PRIVIND PROBELE

ÎN PROCESUL PENAL

1. Cunoștințe esențiale

Criminalistica este o știință judiciară, cu caracter autonom și unitar, care însumează un ansamblu de cunoștințe despre metodele, mijloacele tehnice și procedeele tactice, destinate descoperirii, cercetării infracțiunilor, identificării persoanelor implicate în săvârșirea lor și prevenirii faptelor antisociale.

Principiul potrivit căruia nu există faptă fără urme. Toate faptele ilicite ale omului, ca, de altfel, orice activitate a sa, produc transformări sau modificări care se obiectivizează, din punct de vedere criminalistic, în urme ale infracțiunii.

În primul rând, prin **urmă a infracțiunii**, trebuie să se înțeleagă orice modificare materială intervenită în condițiile săvârșirii unei fapte prevăzute de legea penală. Între fapta autorului și modificarea intervenită este necesar să existe un *raport causal* caracterizat prin aceleași criterii ca raportul causal prezent în structura laturii obiective a infracțiunii.

În al doilea rând, noțiunea de *urmă* trebuie privită într-un sens foarte larg, întrucât prin urmă nu se înțelege numai urma formată prin contactul direct a două corpuri (urmele de mâini, de picioare, de dinți, de buze, de pneuri, ale instrumentelor de spargere etc.), ci și urme de resturi materiale, urme biologice, reziduuri ale tragerii cu arma de foc, micourme diverse etc.

Principiul identității. În centrul investigațiilor criminalistice care concură direct la aflarea adevărului în procesul penal se află identi-

ficarea persoanelor, a obiectelor sau a fenomenelor aflate în legătură directă, cauzală, cu faptele incriminate de legea penală.

Principiul operativității în efectuarea investigației penale.

Acest principiu este caracteristic întregii activități consacrate rezolvării cauzelor penale, el servind scopului procesului penal, mai ales în direcția constatării la timp și în mod complet a faptelor prevăzute de legea penală, precum și la identificarea infractorilor. Pe bună dreptate, în literatura juridică de specialitate, s-a subliniat că rapiditatea are consecințe directe asupra administrării unor probe de calitate, în sensul că „o dată cu trecerea timpului se șterg urmele din amintirea oamenilor și de pe obiect, dispar oamenii și obiectele”.

Sunt **indicii temeinice** atunci când din datele existente în cauză rezultă presupunerea rezonabilă că persoana față de care se efectuează acte premergătoare sau acte de urmărire penală a săvârșit fapta (art. 68¹ C. pr. pen. anterior).

Reprezintă **indiciu** – orice elemente rezultate fie din stări materiale, fie din împrejurări sau situațiuni nematerializate, dacă sunt de natură a pune în lumină adevărul, constituiesc indicii și pot fi folosite de judecători în formarea convingerii lor [art. 184 alin. (1) C. pr. pen. 1936].

Constituie **probă** orice element de fapt care servește la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei și care contribuie la aflarea adevărului în procesul penal [art. 97 alin. (1) C. pr. pen. și art. 63 C. pr. pen. anterior].

Mijloacele de probă – metodele legale prin care se fixează elementele de fapt ce constituie probe.

Procedeul probatoriu este modalitatea legală de obținere a mijlocului de probă [art. 97 alin. (3) C. pr. pen.].

Tehnica criminalistică. Tehnica criminalistică este destinată asigurării mijloacelor și metodelor științifice necesare descoperirii, fixării,

interpretării și examinării, în condiții de laborator, a urmelor infracțiunii, a mijloacelor materiale de probă, în scopul identificării făptuitorilor, a victimelor, a armelor, instrumentelor etc., folosite ori produse ale actul ilicit.

Tactica criminalistică. Tactica criminalistică este un domeniu care înglobează un ansamblu de procedee și de reguli specifice, destinate efectuării unor acte de procedură sau activități procedurale, plecându-se din chiar momentul cercetării la fața locului.

Metodologia criminalistică. Investigarea fiecărui fapt penal presupune urmarea unei anumite conduite de către organele judiciare, destinate descoperirii și administrării probelor necesare dovedirii existenței sau inexistenței elementelor constitutive ale infracțiunii.

2. Legislație relevantă

1. Codul de procedură penală: Titlul IV (Probele, mijloacele de probă și procedeele probatorii), Capitolul I (Reguli generale), art. 97-103

Art. 97 – Proba și mijloacele de probă

(1) Constituie probă orice element de fapt care servește la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei și care contribuie la aflarea adevărului în procesul penal.

(2) Proba se obține în procesul penal prin următoarele mijloace:

- a) declarațiile suspectului sau ale inculpatului;
- b) declarațiile persoanei vătămate;
- c) declarațiile părții civile sau ale părții responsabile civilmente;
- d) declarațiile martorilor;
- e) înscrisuri, rapoarte de expertiză sau constatare, procese-verbale, fotografii, mijloace materiale de probă;
- f) orice alt mijloc de probă care nu este interzis prin lege.

(3) Procedeele probatorii sunt modalitățile legale de obținere a mijlocului de probă.

Art. 98 – Obiectul probațiunii

Constituie obiect al probei:

- a) existența infracțiunii și săvârșirea ei de către inculpat;
- b) faptele privitoare la răspunderea civilă, atunci când există parte civilă;
- c) faptele și împrejurările de fapt de care depinde aplicarea legii;
- d) orice împrejurare necesară pentru justa soluționare a cauzei.

Art. 99 – Sarcina probei

(1) În acțiunea penală sarcina probei aparține în principal procurorului, iar în acțiunea civilă, părții civile ori, după caz, procurorului care exercită acțiunea civilă în cazul în care persoana vătămată este lipsită de capacitate de exercițiu sau are capacitate de exercițiu restrânsă.

(2) Suspectul sau inculpatul beneficiază de prezumția de nevinovăție, nefiind obligat să își dovedească nevinovăția, și are dreptul de a nu contribui la propria acuzare.

(3) În procesul penal, persoana vătămată, suspectul și părțile au dreptul de a propune organelor judiciare administrarea de probe.

Art. 100 – Administrarea probelor

(1) În cursul urmăririi penale, organul de urmărire penală strânge și administrează probe atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau a inculpatului, din oficiu ori la cerere.

(2) În cursul judecății, instanța administrează probe la cererea procurorului, a persoanei vătămate sau a părților și, în mod subsidiar, din oficiu, atunci când consideră necesar pentru formarea convingerii sale.

(3) Cererea privitoare la administrarea unor probe formulată în cursul urmăririi penale sau în cursul judecății se admite ori se respinge, motivat, de către organele judiciare.

(4) Organele judiciare pot respinge o cerere privitoare la administrarea unor probe atunci când:

a) proba nu este relevantă în raport cu obiectul probațiunii din cauză;

b) se apreciază că pentru dovedirea elementului de fapt care constituie obiectul probei au fost administrate suficiente mijloace de probă;

- c) proba nu este necesară, întrucât faptul este notoriu;
- d) proba este imposibil de obținut;
- e) cererea a fost formulată de o persoană neîndreptățită;
- f) administrarea probei este contrară legii.

Art. 101 – Principiul loialității administrării probelor

(1) Este oprit a se întrebuița violențe, amenințări ori alte mijloace de constrângere, precum și promisiuni sau îndemnuri în scopul de a se obține probe.

(2) Nu pot fi folosite metode sau tehnici de ascultare care afectează capacitatea persoanei de a-și aminti și de a relata în mod conștient și voluntar faptele care constituie obiectul probei. Interdicția se aplică chiar dacă persoana ascultată își dă consimțământul la utilizarea unei asemenea metode sau tehnici de ascultare.

(3) Este interzis organelor judiciare penale sau altor persoane care acționează pentru acestea să provoace o persoană să săvârșească ori să continue săvârșirea unei fapte penale, în scopul obținerii unei probe.

Art. 102 – Excluderea probelor obținute în mod nelegal

(1) Probele obținute prin tortură, precum și probele derivate din acestea nu pot fi folosite în cadrul procesului penal.

(2) Probele obținute în mod nelegal nu pot fi folosite în procesul penal.

(3) Nulitatea actului prin care s-a dispus sau autorizat administrarea unei probe ori prin care aceasta a fost administrată determină excluderea probei.

(4) Probele derivate se exclud dacă au fost obținute în mod direct din probele obținute în mod nelegal și nu puteau fi obținute în alt mod.

Art. 103 – Aprecierea probelor

(1) Probele nu au o valoare dinainte stabilită prin lege și sunt supuse liberei aprecieri a organelor judiciare în urma evaluării tuturor probelor administrate în cauză.

(2) În luarea deciziei asupra existenței infracțiunii și a vinovăției inculpatului instanța hotărăște motivat, cu trimitere la toate probele evaluate. Condamnarea se dispune doar atunci când instanța are convingerea că acuzația a fost dovedită dincolo de orice îndoială rezonabilă.

(3) Hotărârea de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei nu se poate întemeia în măsură determinantă pe declarațiile investigatorului, ale colaboratorilor ori ale martorilor protejați.

2. Legislație anterioară în materie

a) Art. 62¹ – Lămurirea cauzei prin probe

În vederea aflării adevărului, organul de urmărire penală și instanța de judecată sunt obligate să clarifice cauza sub toate aspectele, pe bază de probe.

Art. 63 – Probele și aprecierea lor

(1) Constituie probă orice element de fapt care servește la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei.

(2) Probele nu au valoare mai dinainte stabilită. Aprecierea fiecărei probe se face de organul de urmărire penală sau de instanța de judecată în urma examinării tuturor probelor administrate, în scopul aflării adevărului.

Art. 64 – Mijloacele de probă

(1) Mijloacele de probă prin care se constată elementele de fapt ce pot servi ca probă sunt: declarațiile învinutului sau ale inculpatului, declarațiile părții vătămate, ale părții civile și ale părții responsabile civilmente, declarațiile martorilor, înscrisurile, înregistrările audio sau video, fotografiile, mijloacele materiale de probă, constatările tehnico-științifice, constatările medico-legale și expertizele.

Art. 65 – Sarcina administrării probelor

(1) Sarcina administrării probelor în procesul penal revine organului de urmărire penală și instanței de judecată.

(2) La cererea organului de urmărire penală ori a instanței de judecată, orice persoană care cunoaște vreo probă sau deține vreun

¹ Codul de procedură penală din 1968, republicat și modificat, B. Of. nr. 145 din 12 noiembrie 1968.

mijloc de probă este obligată să le aducă la cunoștință sau să le înfățișeze.

Art. 66 – Dreptul de a proba lipsa de temeinicie a probelor

(1) Învinuitul sau inculpatul beneficiază de prezumția de nevinovăție și nu este obligat să-și dovedească nevinovăția.

(2) În cazul când există probe de vinovăție, învinuitul sau inculpatul are dreptul să probeze lipsa lor de temeinicie.

Art. 67 – Concludența și utilitatea probei

(1) În cursul procesului penal părțile pot propune probe și cere administrarea lor.

(2) Cererea pentru administrarea unei probe nu poate fi respinsă, dacă proba este concludentă și utilă.

(3) Admiterea sau respingerea cererii se face motivat.

Art. 68 – Interzicerea mijloacelor de constrângere

(1) Este oprit a se întrebuița violențe, amenințări ori alte mijloace de constrângere, precum și promisiuni sau îndemnuri, în scopul de a se obține probe.

(2) De asemenea, este oprit a determina o persoană să săvârșească sau să continue săvârșirea unei fapte penale, în scopul obținerii unei probe.

b) Art. 137¹ – Proba în materie penală se face prin următoarele mijloace: procese-verbale, înscrisuri, martori, informatori, expertize, constatări la fața locului, indicii, prezumții și orice alte mijloace neoprite de lege.

În toate cazurile, judecătorii sunt obligați a recurge, când aceasta este posibil, la mijloacele de investigațiune puse de știință în serviciul justiției, pentru descoperirea adevărului.

Sarcina administrării probelor în acțiunea penală revine Ministerului Public sau părții care după lege are dreptul de a o pune în mișcare sau de a o exercita.

¹ Codul de procedură penală din 1936, M. Of. nr. 66 din 19 martie 1936.

Se administrează mai întâi probele acuzării și apoi acelea ale apărării.

Administrarea sau aducerea de probe noi nu se poate respinge pentru cauză de tardivitate, afară de cazul când legea prevede altfel.

Proba contrară nu poate fi refuzată decât în cazul când nu e concludentă.

Judecătorii apreciază probele administrate și hotărăsc după intima convingere.

Ei nu pot să-și întemeieze convingerea decât pe probele administrate în cauză.

Judecătorii pot ordona din oficiu administrarea de noi probe, pe care le cred necesare descoperirii adevărului.

Actele din dosar pot servi ca probă pentru instanțele de fond numai dacă au fost puse în discuție în ședință.

3. Întrebări și exerciții:

A. ÎNTREBĂRI:

1. Care este diferența dintre următoarele noțiuni: probe – mijloace de probă – procedee probatorii?
2. După ce criterii pot fi clasificate probele?
3. Care este înțelesul noțiunii de indicii temeinice?
4. În ce situații organele judiciare pot respinge cererea de administrare a unei probe?
5. În ce constă principiul loialității administrării probelor?
6. Cum poate fi definit principiul liberei aprecieri a probelor?
7. Ce este criminalistica?
8. Care sunt principiile fundamentale ale criminalisticii?
9. Descrieți principiile identificării criminalistice.
10. Care sunt fazele identificării criminalistice?

B. SPEȚE:

1. În cauză s-a reținut că la 22 martie 2005, Direcția de Investigare a Infracrițiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism din cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție („parchetul”)

a dispus începerea urmăririi penale împotriva lui Pa. pentru înșelăciune în legătură cu privatizarea societății P.

La 29 martie 2005, procurorul a adus la cunoștința acestuia învinuirile.

Citat să compară la parchet, Pa. a fost interogat, în prezența avocaților săi, în zilele de 5 și 16 mai 2005. S-a stabilit o nouă dată pentru continuarea interogatoriului pe 26 mai 2005, ora 10⁰⁰.

La 26 mai 2005, ora 10⁰⁰, Pa. s-a prezentat la sediul parchetului, însoțit de trei avocați aleși. După ce a fost informat de învinuirile ce i se aduc, a fost invitat să dea o declarație olografă, ca urmare a unui chestionar întocmit în prealabil de către procuror.

În această declarație, Pa. a precizat în primul rând că dreptul său la apărare a fost încălcat prin respingerea, de către parchet, a cererii pentru acordarea unui termen în vederea consultării documentelor și a unei mai bune înțelegeri a învinuirilor care i se aduc. Pa. a prezentat apoi versiunea sa asupra faptelor în legătură cu raporturile comerciale ale SC R. SA, precum și respectarea, de către societatea sa, a obligațiilor prevăzute în contractul de privatizare.

În timpul interogatoriului din data de 26 mai 2005, la ora 12⁰⁰, procurorul l-a informat pe Pa. de începerea și extinderea urmăririi penale împotriva sa pentru două infracțiuni de înșelăciune și infracțiunea de spălare de bani în legătură cu privatizarea societăților SC VEGA SA și P. Pa. a fost invitat să dea declarații și în legătură cu aceste noi învinuiri.

Acesta a continuat depoziția în prezența avocaților săi. La ora 22, Pa. a solicitat întreruperea și amânarea interogatoriului pentru ca alți doi avocați aleși să îl poată asista. Procurorul i-a respins cererea, întrucât acesta era deja reprezentat de trei avocați aleși. La ora 23⁰⁵, Pa. a depus la dosar două volume de documente.

La 27 mai 2005, ora 02¹⁵, Pa. și avocații săi au ridicat problema orei târzii și au solicitat un termen pentru pregătirea apărării.

Pa. a dat în cele din urmă o declarație olografă de circa 65 de pagini. Reiese, din conținutul declarației, că acesta a scris declarația cu începere din data de 26 mai 2005, ora 10³⁰, până în data de 27 mai 2005, ora 02¹⁰.

După încheierea declarației, Pa. a rămas la dispoziția parchetului, astfel cum reiese din procesul-verbal întocmit la 27 mai 2005, ora 04³⁰. Parchetul a transcris declarația olografă a reclamantului într-un formular-tip (declarația de inculpat). Pa. și avocații săi au refuzat să o semneze, considerând că nu a fost ascultat în această calitate.

Față de acestea Pa. susține că desfășurarea interogatoriului și modul în care a fost urmată procedura penală în această perioadă constituie un abuz de putere. În această privință, el precizează că procurorul a extins urmărirea penală împotriva sa în timpul interogatoriului și a dispus reținerea sa înainte de terminarea declarației (...). Reclamantul precizează că procurorul nu a considerat necesar să citească declarația sa înainte de a dispune alte acte de urmărire penală. (...). Potrivit reclamantului, acest comportament al procurorului nu avea alt scop decât acela de a-l face vulnerabil și a-l afecta pe plan psihologic pentru a obține informații și probe pentru acuzare ori chiar pentru a-l determina să se autoincrimineze. De asemenea, presiunea constantă, în împrejurările respective, urmarea umilirea sa.

Acesta consideră că, deși a primit hrană și apă, desfășurarea procedurii constituie dovada unui tratament degradant. Acesta adaugă că încălcarea repetată, de către procuror, a legislației interne în timpul interogatoriului i-a cauzat o stare de frustrare și imposibilitatea de a se concentra în detrimentul său, dat fiind că era victima unei proceduri abuzive¹.

Arătați dacă în cauză proba audierii suspectului a fost loial administrată?

2. J. era cel mai mic copil al unei familii de bancheri din Frankfurt pe Main. A făcut cunoștință cu reclamantul, un student la drept, care era o cunoștință a surorii lui.

La 27 septembrie 2002, reclamantul l-a atras pe J., în vârstă de unsprezece ani, în apartamentul său din Frankfurt pe Main, pretextând că sora acestuia lăsase acolo o vestă. Atunci l-a ucis pe J. prin sufocare.

După aceea, G. a deșus la reședință părinților lui J. o scrisoare în care cerea o răscumpărare de un milion de euro și a declarat că J. a fost

¹ CEDO, cauza *Patriciu c. României*, www.csm.ro.